

NŐK HELYZETE A MEZŐGAZDASÁGBAN

SITUATION OF WOMEN IN AGRICULTURE

Kőszegi Irén Rita

Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar, Neumann János Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

nők,
mezőgazdaság,
öregedő gazdatársadalom,
Európai Unió és Magyarország,
primer kutatás

Keywords:

women,
agricultural,
aging farmers,
EU, Hungary
primer research

Cikktörténet:

Beérkezett 2018. október 29.
Átdolgozva 2019. március 4.
Elfogadva 2019. március 18.

Összefoglalás

A tanulmány célkitűzése megvizsgálni, hogy hogyan alakul a nők szerepe és helyzete a mezőgazdaságban, a primer kutatásom fiatal gazda nő nemű interjúalanyai miért kezdtek el mezőgazdasággal foglalkozni. A nők esetében egy kényszer szülte megoldás volt-e, hogy mezőgazdasággal foglalkozzanak vagy a mezőgazdaság iránti tisztelet, szeretet és elköteleződés sarkallta őket erre a választott pályára.

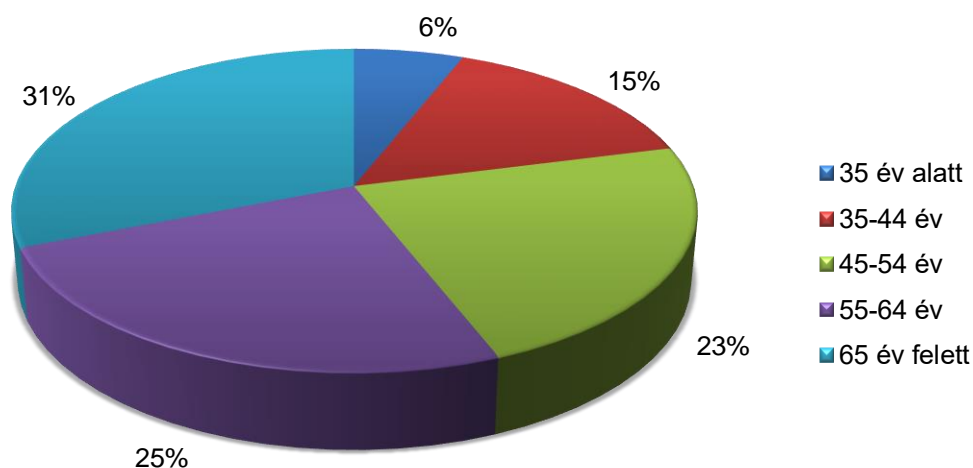
Abstract

The aim of the study is to examine how women's role and position in agriculture is developing, and why I'm beginning to focus on the topic of my primary interview with interviewers. In the case of women, a compulsion was a solution to dealing with agriculture or respect for, respect for, and commitment to, agriculture in this chosen field.

1. Bevezetés

A gazdatársadalom elöregedése nem csak Magyarországon, hanem az Európai Unióban is kiemelt problémát jelent. Az Európai Unióban (továbbiakban: EU) a mezőgazdasági termelők egyharmada 65 év feletti és több mint 50%-uk átlépte az 55 éves életkort. Ezzel szemben a 35 év alatti gazdálkodók aránya csupán alig 6%, mely azt mutatja, hogy sajnos nem zajlik megfelelő ütemben a generációváltás, öregszik a gazdatársadalom (1. ábra).

* Kapcsolattartó szerző. Tel.: +36 76 517 613
E-mail cím: kszegi.iren@kvk.uni-neumann.hu

1. ábra: Gazdálkodók kor megoszlása az EU-ban, 2013
 Forrás: EUROSTAT, 2015.

Magyarország az aktuális adatok szerint az EU-hoz hasonló képet mutat, ahol szintén alacsony, 6,1% a 35 év alatti gazdák aránya.

A mezőgazdaságban dolgozó nők száma hasonlóan kedvezőtlen képet mutat Magyarországon. Az EUROSTAT 2016-os felméréséből az derült ki, hogy a mezőgazdaságban dolgozók csupán 27 %-a nő hazánkban, ami azt jelenti, hogy az ország az európai lista utolsó harmadában áll Luxemburg és az Egyesült Királyság szomszédságában. A 28 Európai Unió tagállamban a mezőgazdasági munkaerő 35,1 %-át teszik ki a nők. Az adatok alapján jól látszik, hogy ez az arány jóval kisebb, mint a teljes munkaképes népesség aránya, amely 45,9 % volt.

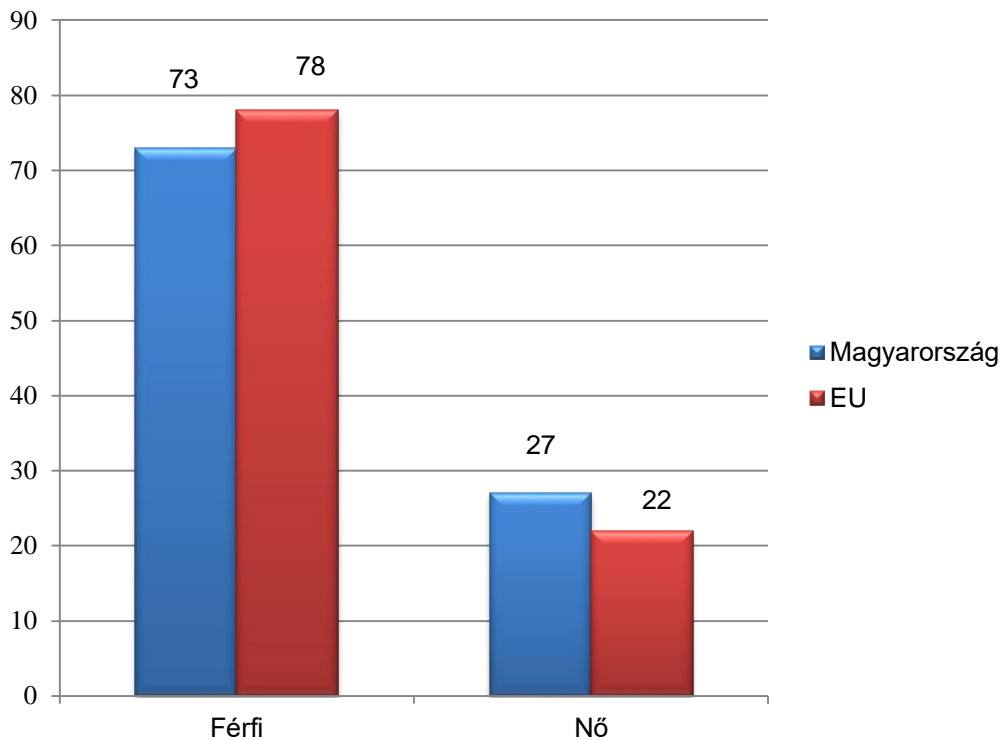
Írországban a legrosszabb a helyzet, ahol a mezőgazdasági munkaerő mindössze 11,6 %-a nő. Írországban a mai napig jelentős a nemi egyenlőtlenség a mezőgazdaságban, ugyanis a farmtulajdonosok 90 %-a férfi. Írország mellett Dánia szerepelt a legrosszabbul, ahol 19,9 % volt a női munkaerő aránya. Csak öt tagállamban volt 40 % feletti a mezőgazdaságban foglalkoztatott nők aránya az összmunkaerőhöz képest. Ausztriában 44,5, Romániában 43,1, Lengyelországban, Görögországban és Szlovéniában pedig egységesen 41,1 % a női munkaerő aránya a mezőgazdaságban.

Európában csupán a gazdaságok 3,8 %-át jegyezték be közös férfi és női tulajdonossal. Kizárólag női tulajdonosa pedig mindössze a farmok 13 %-ának van.

A legutóbbi kutatásokból az is kiderül, hogy a mezőgazdaságban a 35 év alatti nők foglalkoztatása magasabb, mint a hasonló korú férfiaké. A mezőgazdasági háztartásokon belül a nők jelentős piaci bevételt generálnak, és gyakran a háztartásokon belül a legfontosabb kenyérkeresőnek minősülnek [1].

A nemek aránya kedvező irányba mozdult el 2000 óta Magyarországon. 2010-re a fiatal egyéni gazdálkodók között minden megyében növekedett a nők aránya.

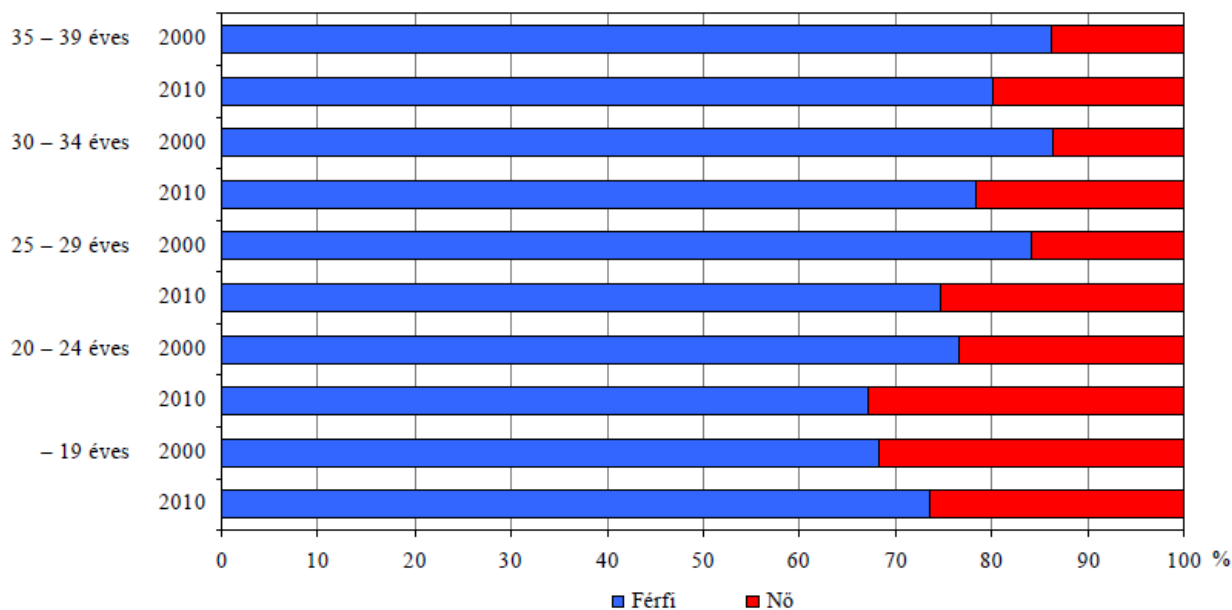
A nemek közötti megoszlás tekintetében Magyarország csak kis mértékben tér el az EU-tól. Jellemző, hogy Magyarországon több női gazdálkodó folytat mezőgazdasági tevékenységet (2. ábra).

2. ábra: A férfi és a női gazdák aránya Magyarországon és az EU 28 tagállamaiban (%)
Forrás: EUROSTAT és KSH adatok alapján saját szerkesztés, 2018.

A KSH és az AGRYA közös felméréséből kiderül, hogy a 2010. évi ÁMÖ adatai szerint a 10 fő alatti gazdasági szervezetek csaknem 15%-át nők irányították, arányuk ezen belül a 40 év alattiaknál 18, az idősebbeknél 14%. A fiatal gazdaságirányító hölgyek zöme (42%) a 35–39 éves korcsoporthoz tartozott, míg a 40 éves, vagy idősebbek között az 50–59 évesek voltak legtöbben (46%).

Az egyéni gazdálkodók között magasabb volt a nők aránya, 2010-ben valamivel meghaladta a 26%-ot. A nemenkénti összetétel a fiataloknál 78–22, a 40 év feletti korosztályban 73–27% volt a férfiak javára. A nők aránya az összes korcsoportot tekintve a 65 éves és idősebbek (37%) után a 20–24 éveseknél volt a legnagyobb (33%), míg a férfiak közül a 35–39 és a 40–49 éveseknél, mindkét esetben valamivel meghaladta a 80%-ot.

3. ábra: A fiatal egyéni gazdálkodók nemenkénti összetétele korcsoportonként 2000-ben és 2010-ben

Forrás: Laczka-Weisz, 2013. 15.o.

A vizsgált tíz év alatt a fiatalok körében sokkal erőteljesebben (54%-kal) csökkent a férfiak száma, mint a nőké (26%-kal), így a férfiak aránya 2000–2010 között átlagosan 7 százalékponttal mérséklődött. A legnagyobb mértékben, mintegy 10 százalékponttal a 20–24, illetve a 25-29 éves korcsoportokban toldott el a férfi–nő arány, utóbbiak javára. A 40 éves és idősebb korosztálynál ugyancsak megfigyelhető ez a tendencia, bár sokkal kisebb mértékben – átlagosan kevesebb mint 2 százalékponttal – változtak az arányok (3. ábra) [2].

A munkaerőt tekintve még szemetűnőbb a nők szerepe, hiszen világszinten az agráriumban dolgozók közel fele nő. Hazánkban a mezőgazdasági és állategészségügyi felsőoktatási képzésben 49%-a tarozik a női nemhez a KSH adatok szerint. A nők szerepe azért nőtt, mert a gazdálkodás nem pusztán fizikai tevékenységet jelent. Emellett a férfiak elvándorlása megindult, mivel a szektor jövedelemben elmaradott és a megüresedett munkahelyeket a nők töltik be. Ami köszönhető a technikai fejlődésnek, hiszen a gépek már elvégzik helyettünk a munkákat [3].

2. Módszer

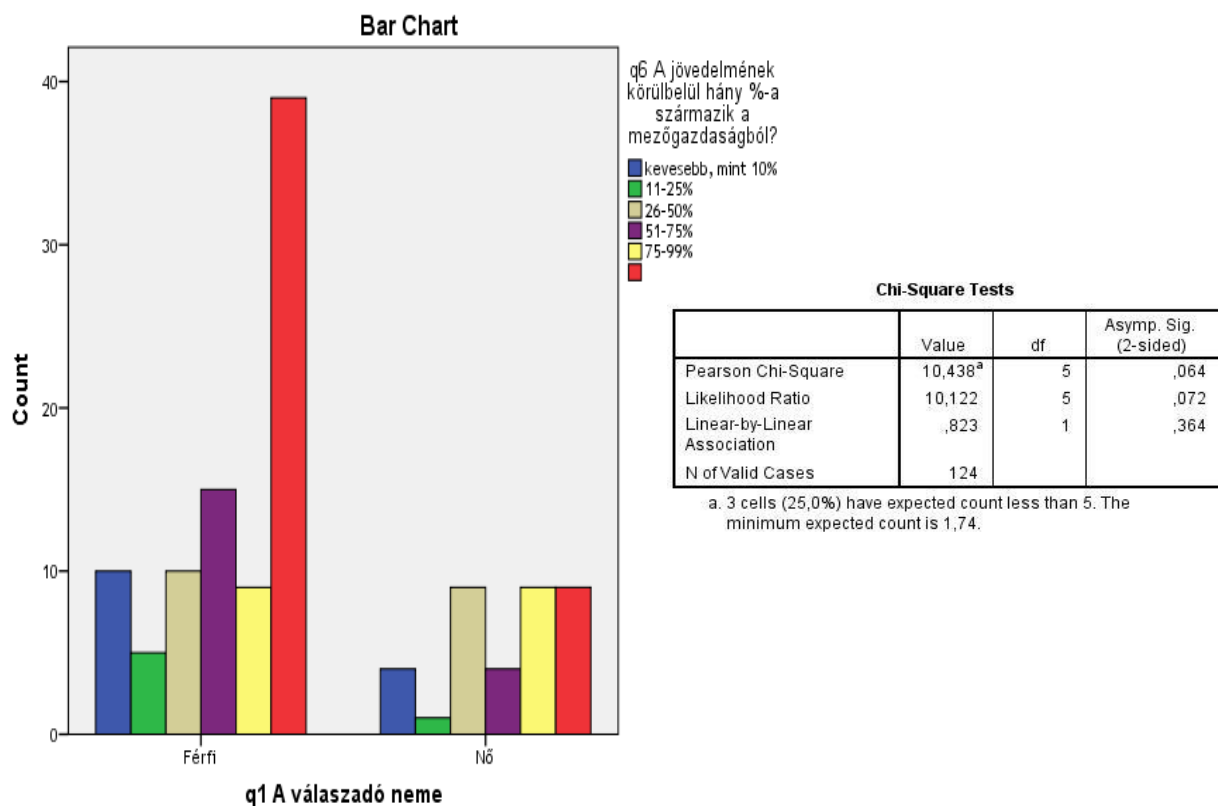
Az empirikus kutatásom eredményei elsősorban kérdőíves megkérdezés, másrészt személyes interjúk alapján készültek. A kérdőív kérdései után tettem fel az érintett témához, témakörhöz aktuálisan kapcsolódó mélyinterjú kérdéseket. Vizsgálatom kiindulópontja volt, hogy 40 évesnél nem idősebb Homokhátságon gazdálkodó gazdákat vonjak be a felmérésbe. A fiatal gazdák tekintetében a cikk, a felmérésben részt vett fiatal nők helyzetét, véleményét mutatja be. Összesen 124 interjú készítettem a Homokhátságon gazdálkodó fiatal gazdák helyzetéről. A kérdőívek kiértékelésénél egyszerű matematikai-statisztikai módszereket is alkalmaztam, így jelen cikk esetében a keresztábla elemzések főbb eredményeit mutatom be, melyek a nők helyzetét és véleményét is tükrözik. A kérdőívek lekérdezése, illetve interjúk készítése 2016. októberétől 2017. márciusáig történt.

3. Eredmények

Magyarországon a gazdálkodók nem szerinti megoszlását illetően 73% a férfiak, míg 27% a nők aránya. Az EU-s adatok ehhez képest kismértékben térnek csak el (férfiak-nők aránya: 78%-22%). A férfi gazdák aránya azonban magasabb a fiatal mezőgazdasági termelők esetében, a legtöbb női gazda pedig jellemzően az ötvenes évei körül jár.

A nemek közötti megoszlás tekintetében az általam megkérdezett fiatal mezőgazdasági termelők közül 88 férfi (70,9%) és 36 nő (29,1%) volt.

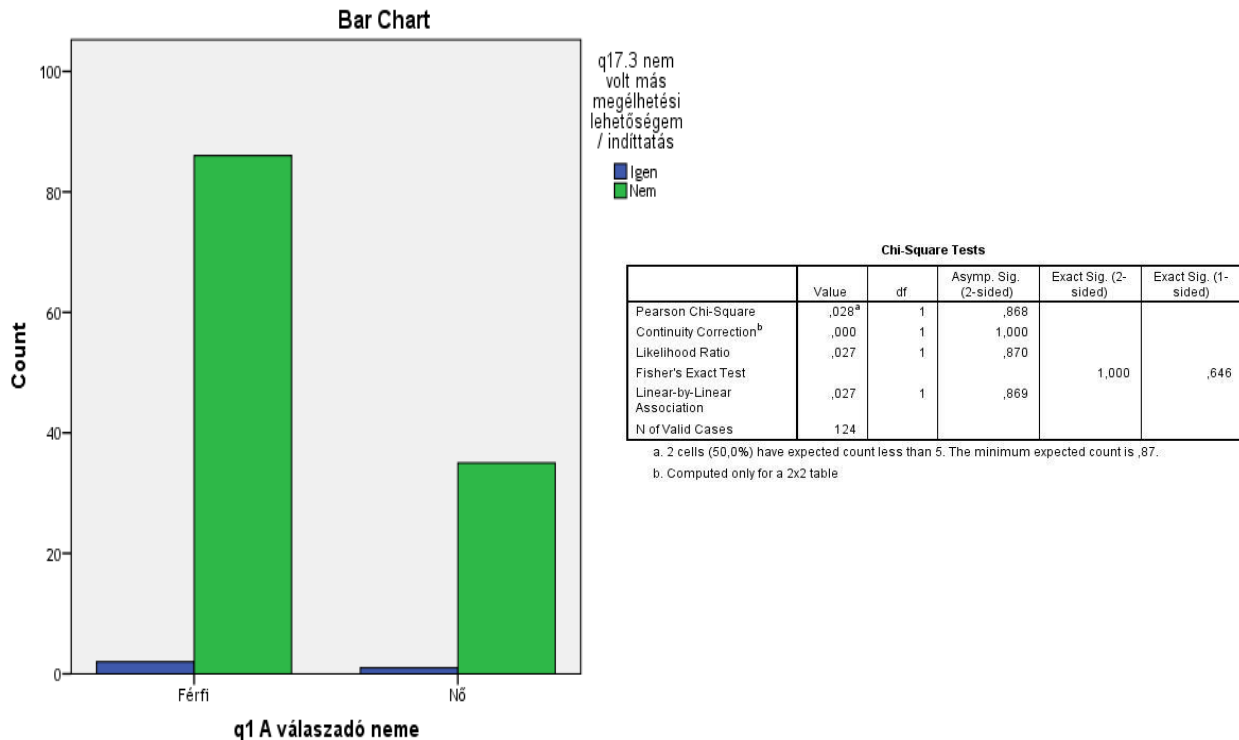
A jövedelmek mezőgazdaságból származó %-os megoszlását vizsgálva a megkérdezettek tekintetében jellemző volt, hogy több férfinak származik teljes jövedelme (pirossal jelezett oszlop) a mezőgazdaságból, mint nőnek, de itt az is igaz, hogy több férfi képviseltette magát a mintában, mint az ellenkező nem. A családi pótlék a gyermekek tekintetében nem mezőgazdaságból származó jövedelem, melyet figyelembe vettek a válaszadásnál (4. ábra).

4. ábra: A válaszadók neme és a mezőgazdaságból származó jövedelem %-os megoszlása (n=124)

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés, 2017.

Sem a férfiak, sem a nők tekintetében nem kényszer szülte megélhetési lehetőség a mezőgazdaság. Néhány kivételtől eltekintve, nem azért választották a vizsgálatba bevont termelők a mezőgazdaságot, mert nem volt más lehetséges munkájuk, megélhetési lehetőségük (5. ábra).

5. ábra: A válaszadó neme és a kényszerből történő mezőgazdasággal való foglalkozás közötti összefüggés vizsgálat (n=124)

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés, 2017.

4. Következtetések

A primer kutatás nem szerinti összetétele hasonló képet mutat, mint a Magyarországi és az Európai Unió átlag. A jövedelmek mezőgazdaságból származó %-os megoszlását vizsgálva a megkérdezettek tekintetében jellemző volt, hogy több férfinak származik teljes jövedelme a mezőgazdaságból, mint nőnek. Ez azzal is magyarázható, hogy több nőnek jelent kiegészítő jövedelemforrást a mezőgazdaság, míg a férfi gazdák teljes jövedelemszerzése a gazdálkodásból származik.

Pozitív dolognak tartom, hogy sem a férfiak, sem a nők tekintetében nem kényszer szülte megélhetési lehetőség a mezőgazdaság a felmérés szerint. Néhány kivételtől eltekintve, nem azért választották a vizsgálatba bevont termelők a mezőgazdaságot, mert nem volt más lehetséges munkájuk, megélhetési lehetőségük, hanem a mezőgazdaság iránti szeretet, tisztelet és elköteleződés sarkallta őket erre a pályára.

A jövőben a kutatási irányomat a női gazdák, azon belül a fiatal női gazdák fogják meghatározni, mert véleményem szerint Magyarországon is kiemelt figyelmet érdemel a gyengébbik nem mezőgazdasághoz fűződő viszonya, szerepe és jövője kiemelten az előregedő gazdatársadalom miatt.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozunk a kutatás támogatásáért, amely az EFOP-3.6.1-16-2016-00006 „A kutatási potenciál fejlesztése és bővítése a Neumann János Egyetemen” pályázat keretében valósult meg. A projekt a Magyar Állam és az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával, a Széchenyi 2020 program keretében valósul meg.

Irodalomjegyzék

- [1] Agrárszektor (2018): Itt a bizonyíték, hogy a nők kiszorulnak az agrárbizniszből.
www.agrarszektor.hu/europai-unio/itt-a-bizonyitek-hogy-a-nok-kiszorulnak-az-agrarbizniszbol.9559.html
- [2] Laczka É. – Weisz M. (2013): A fiatal gazdák helyzete Magyarországon. KSH és AGRYA kiadvány p. 88.
- [3] <https://www.magro.hu/agrarhirek/gazdalkodas/nok-veszik-hatalmat-mezogazdasagban/>